REFERENCES

Kulish P. Malorossjskye razskazy / P. Kulish // Kievlyanyn / izdal M. Maksymovych. – Kyiv, 1840. – Kn. I. – S. 205–228.

Kulish P. Tvory : u 2 t. U 2 т. T. 1 : Prozovi tvory. Poetychni tvory. Perespivy ta pereklady / P. Kulish. – Kyiv, 1994. – T. I. – 752 s.

Стаття надійшла до редакції 14.11.19.

T. I. Tkachenko, Dr Hab., Associate Prof.,
Taurida National V. I. Vernadsky University, Kyiv

SMALL PROSE OF PANTELEIMON KULISH: INDIVIDUAL-MENTAL MEASUREMENT

The article devotes to the study of the features of the small prose of Panteleimon Kulish (1819–1897). Attention focuses on writer'shighlighting the mental specificity of Ukrainianity (the ratio of individual and collective, primary and acquired).of individual and mental in his unique vision of Ukrainian. The paper defines the formal and content components of works, in particular genolology (legend, story, idyll, memory-notes), themes and problems (historical projections, passeism, ambivalent author's position), the figure of a narrator (witness or participant of events, remote observer, heir of transfers, chronicler, publicist), the specificity of the textual organization (presentation, intertext, language and speech, the image of characters, the meaning of epigraphs, the engagement of parames and song inserts, suggestibility); the role of figurative-expressive means (contrast, metaphor, parallelism, comparison, gradation, symbol, appeal, elliptic, and rhetorical constructs). The investigation claryfies the author's idiostyle and outlook.

Keywords: *small prose, psychology, gradation, suggestion, narrator, intertext.*

УДК 821.161.2.09185/186П.Куліш:140.8]:061.2(477.83/.86)

Р. Б. Харчук, канд. філол. наук, старш. наук. співроб.,
Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, Київ

ДІЯЛЬНІСТЬ П. КУЛІША З УКРАЇНІЗАЦІЇ ГАЛИЧИНИ У КІНЦІ 1850–1860-х РОКАХ

Статтю присвячено проблемі ідейного впливу П. Куліша на львівських семінаристів у 1861–1867 рр. Розглянуто тогочасні особисті контакти письменника з галичанами.

Ключові слова: *львівські семінаристи, контакти, національна ідентичність, мова.*

Проблему впливу П. Куліша на Галичину досліджували Я. Гординський, М. Возняк, К. Студинський, Є. Нахлік, О. Федорук, І. Райківський, О. Середа. Ці дослідники відтворили хронологію відносин одного з учасників Наддніпрянської трійці

з галичанами, виокремивши конфлікти й непорозуміння, окресливши коло тих галицьких діячів, які найінтенсивніше контактували з П. Кулішем у різні часи. Питання ідейного впливу П. Куліша на галичан у 1860-ті рр. найвичерпніше подав О. Федорук. Це дослідження містить певні уточнення.

Уперше П. Куліш прибув до Львова проїздом у червні 1858 р. Хоча в перший приїзд його контакти з українцями-галичанами були обмеженими, переважно письменник обертався в колі польських учених, тоді він познайомився у домі польського вченого Августа Бельовського із Я. Головацьким [Студинський, 1928, т. 148, с. 243], можливо, й із Д. Зубрицьким. Про перший приїзд П. Куліша в Галичину міститься інформація в його листі від 8 червня 1858 р. до Я. Головацького, у якому перелічено усі книжки, що їх письменник лишив у Львові: 35 "Граматок", 2 "Чорні ради", по 1 примірнику 1 і 2 тому "Записок о Южной Руси". Виручку від цих книжок автор листа хотів обернути на потреби Народного руського дому. Крім названих книжок, він лишив книгареві, що коло Волоської церкви, перший том творів М. Гоголя, два екземпляри "Народних оповідань" Марка Вовчка, літопис Самовидця і якусь польську книжечку [див.: Вибрані листи Пантелеймона Куліша,.. 1984, с. 137]. Саме П. Куліш поряд із В. Бернатовичем був головним агентом українського впливу в Галичині у першій половині 1860-х рр. В. Бернатович приїхав до Львова пізніше від П. Куліша, влітку 1861 р. Про його вплив на галичан, що склали першу українську громаду у Львові: В. Шашкевича, К. Климковича, Д. Танячкевича, Е. Згарського і Ф. Заревича, написав у власній автобіографії В. Шашкевич: "В моїй піддашній кімнатці я тоді у перше приймав так дорогого гостя – гостя з України. Закликавши Данила Танячкевича і других молодят, ми з несказаною розкошю слухали оповідань про Україну, Києвську громаду, про Шевченка, Куліша, Костомарова, Марка Вовчка і т. д." [Возняк, 1911, с. 21]. Значний резонанс серед галичан мав допис В. Бернатовича про похорон Шевченка, уміщений у 49 числі Слова Б. Дідицького за 1861 р. [Тарас Шевченко в критиці, 2013, с. 320–324]. Б. Якимович твердить, що текст поеми "Сон – У всякого своя доля", що її К. Климкович видав 1865 р., став відомим у Галичині через В. Бернатовича

[Якимович, 2015, с. 360]. Однак вплив останнього був спорадичним і короткотривалим через ранню смерть письменника.

Натомість вплив П. Куліша розтягнувся на десятиліття, особливо інтенсивним і позитивним він був у 1860-ті рр. Згодом захоплення П. Кулішем змінилося у галичан його несприйняттям і нерозумінням. Про це свідчить листування письменника з галичанами і згадки про П. Куліша в листуванні галичан з наддніпрянцями [Студинський, 1931, с. 91, 97, 106]. Промовистим є й українськомовний лист до П. Куліша Я. Головацького від 30 червня 1859 р., у якому міститься таке прохання: "Поможіть, брате, Русинам Галицьким, засиліть їх плодами Малоруської братії, бо наша самотна билинка засхне від спеки, або приглушать її сусідні бур'яни" [Кореспонденція Якова Головацького,.. 1905, с. 463–464]. Я. Гординський слушно зауважив, що на амбітного П. Куліша ці слова справили великий вплив, тож він вирішив відіграти в Галичині роль духовного провідника [Гординський, 1917, с. 22]. О. Федорук вважає, що П. Куліш позиціонував себе у 1860-х рр. як продовжувача суспільно-літературної справи Шевченка [Федорук, 2001, с. 58]. Є. Нахлік натомість висловив думку, що розголос про П. Куліша в Галичині відбувся не так під впливом його літературних творів, як під впливом того, що цей літератор-патріот зазнав репресій у справі Кирило-Мефодіївського братства і був засланий у російську провінцію [Нахлік, 1994, с. 4]. Вочевидь, під впливом усіх зазначених факторів вже у листі до А. Шанковського від 6 жовтня 1861 р. семінарист Й. Могильницький писав, що "питомці нашого богословія з самою головою нашої літератури Кулішом в дуже стислом стосунку стоять і дуже часто листи і книжки от него достають" [Гординський, 1917, с. 151]. Він подав й список тих книжок: "Маруся", "Перекотиполе", "Козир-дівка", "Щира любов" Г. Квітки-Основ'яненка, "Кобзар" (1860), заборонені вірші Шевченка, опубліковані в Лейпцигу, окремі Шевченкові твори (Я. Гординський припустив, що ішлося про "Гайдамаки", які опинилися згодом в А. Шанковського), "Гарасько", "Наталя" М. Макаровського, "Думи та співи" М. Петренка, "Вовкулака" С. Александрова, "Переяславська ніч" М. Костомарова, альманах "Хата". Остання позиція дуже важлива, як важливо й те, що П. Куліш розумів вагу Галичини для

українського питання. Можливо, публікації на галицькі теми в Основі були інспіровані саме ним (цю проблему почав досліджувати В. Дудко [див.: Дудко, 2006]). У листі до Л. Жемчужникова від 16 січня 1864 р. П. Куліш писав: "В самом деле под австрийскою конституциею, которую напрасно так унижают наши газетчики, украинский вопрос может сделать в литературе великие успехи, которые в свое время почувствуются и нашею ничтожною публикою" [Глушко, 1926, с. 172]. У письменника і в 1870-х, і в 1880-х рр. зроджувалася ідея переселитися до Галичини й прийняти австрійське підданство, щоб увільнитися від російської цензури. Про це свідчить і лист В. Навроцького до М. Бучинського від 30 липня 1872 р. [Студинський, 1931, с. 441], і лист П. Куліша до І. Пулюя від 9 березня 1882 р. [Вибрані листи Пантелеймона Куліша,.. с. 243–244]. З одного боку, як писав К. Студинський, через свій авторитаризм і примхи П. Куліш не мав на галицьке громадянство того впливу, що Т. Шевченко [див.: Студинський, 1928, кн. 2, с. 30], з другого, Я. Гординський уважав, що навіть книжки, полишені П. Кулішем 1858 р. у Ставропігійській друкарні, були предтечами нового культурного руху в Галичині, в якім визначну ролю відіграв Куліш [Гординський, 1917, с. 22].

Вплив П. Куліша на львівських семінаристів тривав від осені 1861 р. до 1867 р. Про це свідчить листування П. Куліша з Д. Каменецьким. У багатьох листах 1861–1867 рр. він нагадує Д. Каменецькому про те, що галичанам потрібні українські книжки, зокрема у листі від 24 грудня 1867 р. читаємо: "Галичане нуждаются в ваших книжках очень. Озаботьтесь доставлением их книгопродавцу Дымету. Он ждет. Деньги не пропадут: за это ручаюсь" [Письма Кулиша, 1898, с. 143–144]. М. Кордуба уважав, що саме цей мислитель давав львівським семінаристам поради, вказівки, книжки й гроші на підтримку видавництв через Д. Танячкевича. Він зробив висновок, з яким важко не погодитися: "Взагалі Куліш був першим з Наддніпрянців, що зрозумів велику ролю, яку Галичина мала і повинна була відограти в розвою цілого українського народу" [Син України,.. 1997, с. 168]. Про це ж свідчить й сам П. Куліш у листі до Л. Жемчужникова від 27 грудня 1876 р., згадавши, що під час

служби у Варшаві, постійно займався "убогими русинами, жертвуючи чималі суми грошей на львівські видання й потреби молодих львівських інтелектуалів. Саме в той час галицькі семінаристи прислали П. Кулішу патриотический адрес на украинском языке" [Глушко, 1926, с. 178]. Цей жест став приводом до звинувачення П. Куліша в українофільстві й подальшого його звільнення з посади директора духовних справ у Царстві Польському, оскільки він публічно не відмовився від своїх українських симпатій.

Попри непрості взаємини із галичанами, особливо останніх літ, що їх дослідив М. Возняк [див.: Глушко, 1926], попри порівняння Галичини в листі до І. Пулюя від 16 червня 1871 р. зі сміттям, що зісталося після лядського потопу, попри різкий критицизм щодо галичан: "А брати Русини думають, що вони люде поважні, до діла годячі, та й зовсім таки нація! Сміх і горе! Така нація, що незгідна готовим грошем і словом чесно і розумно користуватись" [див.: Вибрані листи Пантелеймона Куліша,.. 1984, с. 211], Пантелеймон Олелькович все ж плекав думку: "А може таки там об'явиться яка розумна і моральна сила" [див.: Вибрані листи Пантелеймона Куліша,.. 1984, с. 211]. Цей інтелектуал мав авторитет і серед народовців, і серед москвофілів, був головним рушієм часопису "Правда", що постав 1867 р. у Львові. Він щиро переймався галицьким письменством, розумів феномен галицької староруської літератури, уважав, що галичанам треба переорієнтуватися з церковно-слов'янщини, котра лежить в основі російської літературної мови, на українську літературну, яку на підставі народної розвивав Т. Шевченко і його наступники. У листі до Я. Головацького від 28 січня 1861 р. прямо написав про літературні вправи галичан-любителів церковно-слов'янщини: "Ваша словесность така ж далека од нашої, як і московська. І правопись ваша якась чудна…. У цьому ж листі він закликав старорусів писати так, як пишуть в Україні, а то ми йдемо двома дорогами і Бог знає, коли до купи зійдемось" [Студинський, 1928, т. 148, с. 250]. Про це ж мовиться й у недатованому листі до О. Кониського, що міститься серед кореспонденції П. Куліша 1861 р.: "Не дуже кваптесь на галицький часопис: там такою мовою пишуть, що нехай їм цур!

Лучче б уже по-Ломоносовськи писали, а то ні так, ні сяк" [Возняк, 1923, с. 143]. У першій половині 1860-х П. Куліш переважно листувався із редактором Слова Б. Дідицьким, який тоді симпатизував Україні. З Я. Головацьким почав інтенсивно листуватися щойно у 1866 р. [Студинський, 1928, т. 148, с. 245], коли виконував обов'язки урядовця в Царстві Польському. Про листи П. Куліша до Я. Головацького, які без його відома було опубліковано в "Слові" та "Бояні" В. Стебельського писав і Ю. Чайківський [Чайківський, 1905, с. 94–97], і К. Студинський [Студинський, 1928, т. 148, с. 249–250]. Останній опублікував й самі листи, які зіграли важливу роль в усуненні П. Куліша з посади в Царстві Польському. Справу публікації цих листів чи не найповніше розглянув Є. Нахлік, акцентуючи на причетності до неї М. Каткова й І. Аксакова, трактуючи її як свідому провокацію проти П. Куліша [Нахлік, 1994, с. 15–23]. У нашому випадку це листування цікаве з огляду на підняту в ньому проблему русифікації. П. Куліш як чиновник русифікував етнічні українські землі, Холмщину, що входила до Конгресівки, упроваджуючи кириличну абетку в букварях [див.: Федорук 2003]. Можливо, П. Куліш хотів українізувати Холмщину під машкарою російської освіти і православ'я, але насправді його русифікаторська діяльність мала негативні наслідки і для поляків, і для українців Холмщини, і для галицьких українців. Поляки в українській Галичині діяли дзеркально: 1867 р. польську мову впровадили в школу, 1869 р. – до суду й державних установ. Згодом Холмська єпархія приєдналася до Російської православної церкви, що всупереч передбаченням П. Куліша зовсім не сприяло утвердженню української національної свідомості серед холмщаків. Після публікації листів П. Куліша до Я. Головацького чимало українців почало засуджувати письменника. Цікавим у цьому плані є недатований чорновик листа В. Барвінського до Степана Карпенка, в якому містяться такі аргументи на захист П. Куліша: "Пантелеймон бо – то чоловік так світлий і заслужений, – так праведний і невинний, що самі його діла, сама його особа за ним говорять, Яків Головацький нам дуже добре знаний чоловік, а його авторитет никне против авторитету Куліша, Слово давно запродане чужим інтересам оголосило Русинів

Москалями […] воно мимоволі признало великий авторитет Куліша, – тож думало відтягненням Куліша від української справи звалити цілу партію" [Студинський, 1931, с. 41–42].

Загальновизнаною є теза про роль Шевченкового "Кобзаря" у формуванні української ідентичності галичан. Можливо, не менше значення поряд із "Кобзарем" мав також альманах П. Куліша "Хата". В. Шашкевич згадував, як побачив у Б. Дідицького "Кобзаря", але господар відмовився позичити йому книжку. Натомість "Хату" дав. В. Шашкевич прочитав переднє слово до видання авторства П. Куліша й переконався, що у нього є однодумці. Тут же він зазначив: "П. Дідицький говорив пізніше, що «Хата» накоїла сего лиха, которе русскиі зовуть україноманїю" [Возняк, 2011, с. 20]. Програмним в альманасі було "Переднє слово до громади", у якому П. Куліш виклав власний погляд на українську літературу народною мовою, наголосивши: "Українська ж словесність – діло велике: се – нове слово між народами" [Куліш, 1860, с. XVI]. На його думку, українці з більшою охотою слухали "бурлацьке юродство Котляревського, аніж чепуркувату карамзинщину". Усім подобалася поезія Пушкіна й творчість Гоголя, що її митець порівняв зі спотикачем, "але Шевченко протверезив нас", повернувши до української мови. Саме Г. Квітка-Основ'яненко і Т. Шевченко, на його думку, "заправили нашу словесность віковічною силою й назнаменували їй правий і далекий путь" [Куліш 1860, с. X]. П. Куліш, відкинувши "Енеїду" І. Котляревського як несерйозну літературу, наголосив, що Квітка і особливо Шевченко витримали всі глузування над українським словом, процитувавши на підтвердження своєї думки уривок з поезії Шевченка "Доля". У кінці, прямо звертаючись до свого читача, мобілізував його: "Оттак видержи пробу, коли справді твоє рідне слово святиня непорочна і дорожче воно тобі од усякої мамони!" [Куліш, 1860, с. XXI]. І ці слова впали в Галичині на благодатний ґрунт. Галичани, на відміну від російських українців, не переживали комплекс національної меншовартості так гостро. Згодом, коли в громаді львівських семінаристів з'явився власний журнал "Вечерниці", у його 21 числі за 1862 р. було вміщено передрук із 3 числа "Основи" за 1861 р. статті П. Куліша "Чого

стоїть Шевченко яко поет народний". У ній П. Куліш повторив тезу про Т. Шевченка як колективний голос українського народу: "Його устами весь наш народ заспівав про свою долю" [Куліш, 1861, с. 27]. Уперше Шевченка з народом, як відомо, ототожнив М. Костомаров у статті 1843 р. "Обзор сочинений, писанных на малорусском языке": "[...] это целый народ, говорящий устами своего поэта" [Костомаров, 1967, с. 388], повторив її у статті "Воспоминание о двух малярах", опублікованій у 4 числі "Основи" за 1861 р. Водночас М. Костомаров назвав Т. Шевченка поетом "общерусским", який писав малоросійською мовою. П. Куліш виявився набагато прозірливішим, бо ідентифікував Т. Шевченка винятково з появою нової української нації. У згаданій статті він повторив висновок з переднього слова до альманаху "Хата" про українську літературу й мову як основні маркери українців: "Слово його [Шевченка. – Р. Х.] животворяще сталось ядром нової сили, про котору не думали й не гадали за Котляревського найрозумніші з наших земляків, а та нова сила – народність" [Куліш, 1861, с. 29]. При цьому визначив українську націю як селянську, історично покривджену, чий духовний образ явив у слові Шевченко. Галичани відчули, що сказане прямо стосується їх, бо постійно зазнавали утисків від поляків, які принижували хлопів, тобто селян, українців. Ця стаття вражала читачів силою своєї риторики, повторами: "*поки* на Вкраїні хоч одно дівча рідну пісню співатиме, *поки* хоч одна мати по-своєму дитину голубитиме, *поки* хоч один батько не чужим словом про давні могили говоритиме!", метафорами: "Підняв він [Шевченко. – Р. Х.] з домовини німу нашу пам'ять", "під корогвом Шевченковим", "широким ходом пішло наше народне діло, усяке серце од його співу стрепенулося", епітетами: "праведні утвори поетичні", "простий, здоровий розум народній", "високий дух народний". П. Куліш завдяки названим фігурам мови з пристрастю й переконливо творив українську публіцистику, що актуалізувала тему національної ідентичності українців й української мови як головного її маркера. Ці теми визначатимуть українську публіцистику протягом наступних 150 літ. П. Куліш показав галичанам, що таке фонетичний правопис, згодом цей правопис об'єднає українців. Однак, як слушно зауважив

О. Федорук, П. Куліша галичани трактували як того, хто йде за Шевченком, як "трудолюбивий талант", а не генія, що для літератора було прикрим. Можливо, цей фактор вплинув на те, що П. Куліш прищеплював галичанам критичний погляд на поезію Шевченка [див.: Федорук, 2001, с. 59, 61] паралельно з популяризацією Шевченкової творчості. Показовим тут є "Соборне послання Куліша галичанам", у якому автор діагностував: галицька література під польським впливом й під впливом релігійної науки перетворилася на "цвірінькання". Він твердив, що галицька література залишатиметься наслідком "самої бібліографії поти, поки Галичина не зіллється духом своїм з Україною в єдине тіло" [Куліш, 1898, с. 11, 117]. Ґрунтом такої єдності, за П. Кулішем, мала слугувати українська етнографія й народна мова. Саме народ, на його думку, а не Шевченко, "наш Гомер". Це послання датується серединою 1871 р. Водночас у промові на восьмих роковинах смерті Шевченка 1869 р. у Відні, що її від імені П. Куліша зачитав М. Бучинський, стверджувалося протилежне. П. Куліш писав, що вартість особи в українському середовищі визначається тим, чи любить вона Шевченка, чи, навпаки, цурається поета. У цій промові, що її О. Федорук розглядає як варіацію листа "Чого стоїть Шевченко яко поет народний", коли митець постає еманацією народного духу [Федорук, 2001, с. 64], П. Куліш ототожнив Шевченка і себе вже із галицькими українцями, зрештою до такого прийому він часто вдавався задля наближення слухачів чи читачів до власної особи і власного способу думання: "А хіба ж у нас у Галичині не так само? Хіба можна звіритись у нас хоч одному такому, хто нехтує Шевченковим словом правди і волі?" [Студинський, 1928, т. 148, с. 272]. Таке ототожнення мало чималий психологічний вплив на галичан, перетворюючи їх на українців.

Отже, у 1860-ті рр. П. Куліш розпочав у Галичині нову культурну програму з формування єдиної української літератури народною мовою з уживанням фонетичного правопису. Згодом його культурна програма стала ґрунтом для народовців, дедалі більше ототожнюючись із питанням політичним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Вибрані листи Пантелеймона Куліша українською мовою писані / П. Куліш ; ред. Ю. Луцький ; передм. Ю. Шевельова. – Нью-Йорк ; Торонто, 1984. – 326 с.

Возняк М. Листування Панька Куліша з Олександром Кониським / М. Возняк // Нова Україна. – 1923. – № 10. – С. 139–148.

Возняк М. Недрукована автобіографія Володимира Шашкевича / М. Возняк. – Л., 1911. – 29 с.

Возняк М. Останні зносини П. Куліша з галичанами / М. Возняк // ЗНТШ. – 1928. – Т. CXLVIII. – С. 165–240.

Глушко С. Листування П. О. Куліша з Л. М. Жемчужниковим (1854–1877рр.) / М. Возняк // Україна. – 1926. – Кн. 2/3. – С. 163–180.

Гординський Я. До історії культурного і політичного життя в Галичині / Я. Гординський. – Л., 1917. – 264 с.

Дудко В. Стаття Івана Лашнюкова "Об отношении галицких русинов к соседям" (1862): атрибуція, проблематика, контексти / В. Дудко // Український археографічний щорічник. Нова серія. – К., 2006. – Вип. 10/11. – С. 362–368.

Кореспонденція Якова Головацького в літах 1850–62 / видав Др. К. Студинський. – Л., 1905. – 592 с.

Костомаров М. Обзор сочинений, писанных на малорусском языке / М. Костомаров // Твори : у 2 т. / М. Костомаров. – К., 1967. – Т. 2. – С. 375–393.

Куліш П. Переднє слово до громади : Погляд на українську словесность / П. Куліш // Хата : альманах. – СПб., 1860. – С. VII–XXII.

Куліш П. Соборное посланіє Куліша Галичанамъ / П. Куліш // Киевская старина. – 1898. – Кн. 10. – С. 115–117.

Куліш П. Чого стоіть Шевченко, яко поэт народній / П. Куліш // Основа. – 1861. – № 3. – С. 25–32.

Нахлік Є. Пантелеймон Куліш і "Руська трійця" : До проблеми ідеологічних шукань серед української інтелігенції XIX століття / Є. Нахлік. – Л., 1994. – 30 с.

Письма Кулиша к Д. С. Каменецкому (1857–1867) // Киевская старина. – 1898. – Т. 62, июль–август. – С. 132–144.

Райківський І. Взаємини П. Куліша з галичанами в 1870-х рр. / І. Райківський // Наук. зап. Тернопіл. нац. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка. Серія : Історія / за заг. ред. проф. І. С. Зуляка. – Тернопіль, 2015. – Вип. 1, ч. 1. – С. 44–50.

Син України: Володимир Боніфатійович Антонович : у 3 т. / упоряд. В. Короткий, В. Уляновський. – К., 1997. – Т. 2. – 448 с.

Студинський К. До історії взаємин Галичини з Україною в рр. 1860–1873 / К. Студинський // Україна. Науковий двохмісячник українознавства під редакцією акад. М. Грушевського. – К., 1928. – Кн. 2. – С. 6–40.

Студинський К. Слідами Куліша / К. Студинський // ЗНТШ. – 1928. – Т. 148. – С. 241–306.

Студинський К. Галичина й Україна в листуванні 1860–1880 рр. / К. Студинський. – Х. ; К., 1931. – 606 с.

Тарас Шевченко в критиці : у 2 т. / за заг. ред. Г. Грабовича. – К., 2016. – Т. 2. – 803 с.

Федорук О. До історії становлення культу Шевченка у Галичині у 60-х рр. XIX ст. / О. Федорук // Київська старовина. – 2001. – № 4. – С. 56–68.

Федорук О. Українсько-польські відносини у перцепції Пантелеймона Куліша (Контекст галицького суспільно-літературного процесу 60-х рр. XIX ст.) / О. Федорук // Україна модерна. – 2003. – Ч. 8. – С. 73–105.

Чайківський Ю. Володимир Стебельський: Життя і характеристика / Ю. Чайківський // ЛНВ. – 1905. – Т. 32, кн. 11. – С. 81–109; кн. 12. – С. 191–214.

Якимович Б. Тарас Шевченко і Галичина: від першого знайомства до наукового зібрання поетичних творів (штрихи до галицької видавничої Шевченкіяни) / Б. Якимович // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Л., 2015. – Вип. 25. – С. 355–375.

Sereda O. "As a Father among Little Children": The Emerging Cult of Taras Shevchenko as a Factor of the Ukrainian Eastern Galicia in the 1860s // Kyiv-Mohyla Humanities Journal. – 2014. – №1. – S. 159–188.

REFERENCES

Vybrani lysty Panteleimona Kulisha ukrainskoiu movoiu pysani / pid red. Yu. Lutskoho; peredm. Yu. Shevelova. – Niu-York ; Toronto, 1984. – 326 s.

Vozniak M. Lystuvannia Panka Kulisha z Oleksandrom Konyskym / M.Vozniak // Nova Ukraina. – 1923. – № 10. – 139–148 s.

Vozniak M. Nedrukovana avtobiohrafiia Volodymyra Shashkevycha / M.Vozniak. – Lviv, 1911. – 29 s.

Vozniak M. Ostanni znosyny P. Kulisha z halychanamy / M.Vozniak // ZNTSh. – 1928. – T. CXLVIII. – S. 165–240.

Hlushko S. Lystuvannia P. O. Kulisha z L. M. Zhemchuzhnykovym (1854–1877 rr.) / S. Hlushko // Ukraina. – 1926. – Kn. 2/3. – S. 163–180.

Hordynskyi Ya. Do istorii kulturnoho i politychnoho zhyttia v Halychyni / Ya. Hordynskyi. – Lviv, 1917. 264 s.

Dudko V. Stattia Ivana Lashniukova "Ob otnoshenyy halytskykh rusynov k sosediam" (1862): atrybutsiia, problematyka, konteksty / V. Dudko // Ukrainskyi arkheohrafichnyi shchorichnyk. Nova seriia. – Kyiv, 2006. – Vyp. 10/11. – S. 362–368.

Korespondentsiia Yakova Holovatskoho v litakh 1850–62 / vydav Dr. K. Studynskyi. – Lviv, 1905. – 592 s.

Kostomarov M. Obzor sochynenii, pysannykh na malorusskom yazyke / M. Kostomarov // Tvory: v 2 t. / M. Kostomarov. – Kyiv, 1967. – T. 2. – S. 375–393.

Kulish P. Perednie slovo do hromady: Pohliad na ukrainsku slovesnost / P. Kulish // Khata : almanakh / P. Kulish. – SPb., 1860. S. VII–XXII.

Kulish P. Sobornoe poslaniie Kulisha Halychanamъ / P. Kulish // Kyevskaia Staryna. – 1898, – Kn. 10. – S. 115–117.

Kulish P. Choho stoit Shevchenko, yako poet narodnii / P. Kulish // Osnova. – 1861. – № 3. – S. 25–32.

Nakhlik Ye. Panteleimon Kulish i "Ruska triitsia": Do problemy ideolohichnykh shukan sered ukrainskoi intelihentsii XIX stolittia / Ye. Nakhlik. – Lviv, 1994. – 30 s.

Pysma Kulysha k D. S. Kamenetskomu (1857–1867) // Kyevskaia Staryna. – 1898. – T. 62, yiul–avhust. S. 132–144.

Raikivskyi I. Vzaiemyny P. Kulisha z halychanamy v 1870-kh rr. / I. Raikivskyi // Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriia: Istoriia / Za zah. red. prof. I. S. Zuliaka. – Ternopil, 2015. – Vyp. 1, ch. 1. – S. 44–50.

Syn Ukrainy: Volodymyr Bonifatiiovych Antonovych : u 3 t. / upor. V. Korotkyi, V. Ulianovskyi. – Kyiv, 1997. – T. 2. – 448 s.

Studynskyi K. Do istorii vzaiemyn Halychyny z Ukrainoiu v 1860–1873 rr. / K. Studynskyi // Ukraina. Naukovyi dvokhmisiachnyk ukrainoznavstva pid redakchieiu P. Kulisha. – 1928. – Kn. 2. – S. 6–40.

Studynskyi K. Slidamy Kulisha / K. Studynskyi // ZNTSh. – 1928. – T. 148. – S. 241–306.

Studynskyi K. Halychyna y Ukraina v lystuvanni 1860–1880 rr. – Kharkiv ; Kyiv, 1931. – 606 s.

Taras Shevchenko v krytytsi / za zah. red. H. Hrabovycha. – Kyiv, 2013. – T. 2. – 803 s.

Fedoruk O. Do istorii stanovlennia kultu Shevchenka u Halychyni u 60-kh rr. XIX st. / O. Fedoruk // Kyivska Starovyna. – 2001. – № 4. – S. 56–68.

Fedoruk, O. Ukrainsko-polski vidnosyny u pertseptsii Panteleimona Kulisha (Kontekst halytskoho suspilno-literaturnoho protsesu 60-kh rr. XIX st.) / O. Fedoruk // Ukraina moderna. – 2003. – Ch. 8. – S. 73–105.

Chaikivskyi Yu. Volodymyr Stebelskyi: Zhyttia i kharakterystyka / Yu. Chaikivskyi // LNV. – 1905. – T. 32, kn. 11. – S. 81–109; kn. 12. – S. 191–214.

Yakymovych B. Taras Shevchenko i Halychyna: vid pershoho znaiomstva do naukovoho zibrannia poetychnykh tvoriv (shtrykhy do halytskoi vydavnychoi Shevchenkiiany) / Yu. Chaikivskyi // Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist. – Lviv: 2015. – Vyp. 25. – S. 355–375.

Sereda O. "As a Father among Little Children": The Emerging Cult of Taras Shevchenko as a Factor of the Ukrainian Eastern Galicia in the 1860s. / O. Sereda // *Kyiv-Mohyla Humanities Journal.* – 2014. – №1. S. 159–188.

Стаття надійшла до редакції 29.10.19.

R. B. Kharchuk, PhD, Senior Research Fellow,
Shevchenko Institute of Literature
of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv

P. KULISH'S ACTIVITIES ON UKRAINIZATION OF GALICIA IN LATE 1850–1860s

The article is devoted to the problem of P. Kulish's ideological influence on the seminarians of Lviv in 1861–1867. The author dwells on the personal contacts of the writer with the Galicians at that time, considering that P. Kulish's authority was based on the fact that he positioned himself as asuccessor of Shevchenko (O. Fedoruk) and on his participation in the Cyril and Methodius Brotherhood (E. Nakhlik). However, no less important, in her opinion, there were two writer's texts: "Opening word to the hromada" and "What is the cost of Shevchenko as a folk poet", which helped the Galicians to determine their own Ukrainian identity.

Keywords: *Lviv seminarians, contacts, national identity, language.*